

گیرەکیڤ فرەپارچەییڤڤ دارژتنتی د پۆلەفۆرمیڤڤ فەکریدا

دیمەن عەبدوللا عومەر

پشکا زمانی کوردی، کولیزا پەروردەدا بنیات، زانکویا دهوك

((مێژوو یا وەرگرتنا فەکولینی: 5 کاتوینا دوو، 2023، مێژوو یا رەزامەندیا بەلافکرینی: 15 ئادار، 2023))

پۆختە:

ئەف فەکولینە ب نافونیشانی ((گیرەکیڤ فرەپارچەییڤڤ دارژتنتی د پۆلەفۆرمیڤڤ فەکریدا))، پیکۆی دکەین ل دویف نافونیشانی فەکولینی دیاربکەین، کا ئەو کیژ گیرەکیڤ دارژتنتینە دشیڤ ل دویف ئیک بەین و دچنە ل سەر کیژ پۆلەفۆرمان، ئانکو ئەو کیژ پۆلەفۆرمان دشیڤ فرەگیرەکان وەرگیرن و بۆ ئەنجامدانا ئەفی فەکولینی ئەف چەندە هاتییه دیارکرن: (1- د شیانا کیژ گیرەکیڤ دارژتنتیدا هەیه، ل دویف ئیک بەین؟ 2- د شیانا کیژ پۆلەفۆرمیڤڤ فەکریدا هەیه، گیرەکیڤ فرەپارچەیی وەرگیرن؟). ئارمانج ژ ئەنجامدانا ئەفی فەکولینی ئەو دیاربکەین، کو گیرەکیڤ فرەپارچەییڤڤ دارژتنتی دشیڤ ل دویف ئیک د پۆلەفۆرمیڤڤ فەکریدا بەین.

ل دووماهیکی فەکولەر گەهشتینە ئەوی چەندی، کو باراپتریا گیرەکیڤ فرەپارچەییڤڤ دارژتنتی د پۆلەفۆرما ناقیدانە دشیڤ ل دویف ئیک بەین و پۆلەفۆرمیڤڤ ناف، هەفاناق، هەفالکار و کاری دشیڤ گیرەکیڤ فرەپارچەیی وەرگیرن و بۆ ئەنجامان پشتبەستن ب شیوازی ئامارەیی بۆ دیارکرنا گیرەکان هاتییه کرن.

ئەف فەکولینە ژبلی پشەکیی و ئەنجامان ژ دوو پشکان پیکدهیت، پشکا ئیکی ژ دوو بەندان پیکدهیت، د بەندی ئیکیدا بەحسی (چەمکی گیرەکی، تایبەتمەندییڤ گیرەکی، دابەشبوونا گیرەکی و جورین گیرەکی) هاتییه کرن و د بەندی دووییدا بەحسی (چەمکی پۆلەفۆرمی، تایبەتمەندییڤ پۆلەفۆرمی، پۆلەفۆرمیڤڤ فەکر و گرتی) هاتییه کرن، پشکا دووی (گیرەکیڤ فرەپارچەیی یڤڤ دارژتنتی د پۆلەفۆرمیڤڤ ناف، هەفالنافی، هەفالکاری و کاری) دا ب خۆفەدگریت.

(کلیلین فەکولینی: گیرەک، فرەپارچەیی، پۆلەفۆرم، پۆلەفۆرمیڤڤ فەکر، پۆلەفۆرمیڤڤ گرتی).

2- گرنکییا فەکولینی:

گرنکییا فەکولینی د ئەوی چەندیدا، کو گیرەکیڤ فرەپارچەییڤڤ دارژتنتی دشیڤ ل دویف ئیک د پۆلەفۆرمیڤڤ فەکریدا بەین، ژبەر ئەفی گرنکیی مە ب فەر زانی ئەفی بابەتی هەلبژیرین.

3- ریبازا فەکولینی:

پشەکی

1- نافونیشانی فەکولینی:

ئەف فەکولینە ب ناف (گیرەکیڤ فرەپارچەیی یڤڤ دارژتنتی د پۆلەفۆرمیڤڤ فەکریدا) یه، کو تیدا گیرەکیڤ فرەپارچەیی ب پۆلەفۆرمیڤڤ (نافی، هەفالنافی، هەفالکاری و کاری) فە هاتییه گریدان.

تەرخانکرن بۆ (گەرەکیڤ فرەپارچەیی ییڤ دارژتنی د پۆلەفۆرمین (نافی، هەفانافی، هەفالكاری و کاریدا).

پشکا ئیکۆ: گەرەکیڤ فرەپارچەیی و

پۆلەفۆرم

بەندی ئیکۆ: گەرەکیڤ ئیک پارچەیی و فرەپارچەیی

- چەمکی گەرەکی:

گەرەکی (Affixes) د ناف ئاستی مۆرفۆلۆجییدا ب مۆرفیما بەند دەیتە نیاسین (Lieber.R, 2009: 33)، هەر ژبەرەندیژی ب جۆرەکی جودایی مۆرفیمی دەیتە هژمارتن. (ستاگبیرک) د پیناسەکرنا گەرەکیدا دبیزیت: مەبەست ژ زارافی گەرەکی ئەو، کو مۆرفیمەکا بەندە، ل دەستپیک یان نافەرەست یان دووماهیكا پەیقی دەیت (Stageberg.N.C, 1981: 89)، هەرودسا (كاتامبا) دەرپارەکی گەرەکی دبیزیت: گەرەکی مۆرفیما بەندە، ئەف مۆرفیمە ل ئەوی دەمی ب دەستفە دەیت، دەمی ل گەل مۆرفیمەکا سەرپەخۆ وەکو قەد یان بنج دەیت (Katamba.F, 1993: 44)، یانژی گەرەکی بریتییه ژ یەكەیهكا خودان فۆرمی تاییەت، كو ب بنیاتی یان رەگیفە دەیتە گریدان (Kalsum and other, 2021: 34). و بۆ ئەوان یەكەییڤ زمانی ییڤ نەشین ب تنی بكاربەین بەلكو ل گەل مۆرفیمەكا دیت (سەرپەخۆ) بكاردەین (Crystal. D, 1988: 101)، ئانكو ژ ئەفان پیناسەیان دیاردبیت، كو گەرەکی هەمان واتایا مۆرفیما بەندە، ئەوا د شیاندا نینە چ جارن ب تنی دەرپەفیت یان خودان ئەرك و واتا بیت، بەلكو هاتنا ئەوان ب پەیف و مۆرفیمین سەرپەخۆفە ییڤ گریداینە، حەتا كو دبەنە خودان ئەرك و واتا. د سەر هندیرا، كو ئەف پیناسەیه ییڤ روون، بەلی هندیك ئاریشە پەیدا دبن، ژ ئەوان، ئیک: رەنگە یا ب ساناهی نەبیت هەمی

ئەف فەكۆلینە ل دویف ریبازا وەسفی شیکاری هاتییه ئەنجامدان و بۆ ئەنجامان پەنا بۆ شیوازی ئامارەیی هاتییه برن.

4- پرسیارین فەكۆلینۆ:

ئەف فەكۆلینە هەولددەت بەرسقی ل سەر ئەفان خالان بدەت:

أ- ئەری د شیانا کیژ گەرەکیڤ دارژتنیدا هەیه، ل دویف ئیک بەین؟

ب- ئەو کیژ گەرەکیڤ دارژتنینە دشین فرەپارچەیی د پۆلەفۆرماندا دروستبکەن؟

ت- ئەو کیژ پۆلەفۆرپمن دشین گەرەکیڤ فرەپارچەیی ییڤ دارژتنی وەرگرن؟

پ- ژمارەیا کیژ گەرەکیڤ فرەپارچەیی ییڤ دارژتنی د ناف پۆلەفۆرماندا پترە؟

ج- ژمارەیا کیژ گەرەکیڤ فرەپارچەیی ییڤ دارژتنی د ناف پۆلەفۆرماندا کیترە؟

ح- ژمارەیا کیژ پۆلەفۆرمان ئەوین دشین گەرەکیڤ فرەپارچەییڤ دارژتنی وەرگرن، پترە؟

خ- ژمارەیا کیژ پۆلەفۆرمان ئەوین دشین گەرەکیڤ فرەپارچەییڤ دارژتنی وەرگرن، کیترە؟

5- سنووری فەكۆلینۆ:

ئەف فەكۆلینە، فەكۆلینەكا مۆرفۆلۆجییه، كو ب تنی د ئاستی پەیقیدا كاردكەت و ب تنی ب ئاخفتنكەریڤ هەردوو دیالیکتین زمانی كوردی (سەری و نافەرەست) فە سنووردارکرییه.

6- نافەرۆكا فەكۆلینۆ:

ئەف فەكۆلینە ژبلی پشەکیی و ئەنجامان ژ دوو پشكان پیکدەیت، پشکا ئیکۆ ژ دوو بەندان پیکدەیت، بەندی ئیکۆ هاتییه تەرخانکرن بۆ (چەمکی گەرەکی، تاییەتمەندییڤ گەرەکی، دابەشبوونا گەرەکی، جۆرین گەرەکی) و بەندی دووی هاتییه تەرخانکرن بۆ (چەمکی پۆلەفۆرمی، تاییەتمەندییڤ پۆلەفۆرمی، پۆلەفۆرمین فەکری و گرتی) و پشکا دووی هاتییه

1- گىرەك ھەمى دەمان ب تنى دەرناكەفن، بەلكو ھاتنا ئەوان ب پەيف و مۆرفىمىن سەربەخۇفە بىن گرىداينە.

2- گىرەك ب تنى واتايەكا سەربەخۇ نادەن، بەلكو واتا و ئەركى ئەوان ل ئەوى دەمى دياردبىت، دەمى دچنە سەر پەيف و مۆرفىمىن سەربەخۇ.

3- گىرەك ژ دوو لايەنانقە دەينە دىتن، ئىك ژ لايى دەرکەفتن و پىكفەنويسانىقە، كو دابەش دبنە سەر (پىشگر، نافبەند، پاشگر و لاگر)، دوو ژ لايى ئەرك و واتايىقە وەكو گىرەكەكا (دارژتى و رىزمانى) (شىرزاد سەبرى عەلى و ناراز مونيپ، 2016: 70).

4- گىرەك د ناف مۆرفۆلۆجىيىدا ب مۆرفىما بەند دەينە نياسىن (Lieber.R, 2009: 33).

5- گىرەك تا رادەيەكى ب پۆلا گرتى دەينە نياسىن، چونكى ژمارەيا ئەوان تا رادەيەكى يا دەستنىشانكرىيە ب تايبەتى ئەگەر ل گەل پەيف و مۆرفىمىن سەربەخۇ بەراوردبەكەين.

6- د شيانا گىرەكاندا ھەيە پەيشەكا نوى و خودان واتايەكا نوى د ناف فەرھەنگىدا ئافا بکەن يانژى ئەركەكى سىنتاكسى ل سەر پەيشى زىدە بکەن.

7- ھندەك جارن د شيانا گىرەكاندا ھەيە، ھەمان گىرەك وەكو (پىشگر و پاشگر) خۇ نىشانىدەت، ئانكو ببىتە گىرەكەكا دوولايەن، بەلئ ھەر ئىك ب ئەركەكى جۇدا، ھەر وەكو د پەيشىن (بشۇفە، فەخوار)دا.

8- د شيانا گىرەكاندا ھەيە ھەتا سى گىرەكانژى ل دويىف ئىك بەين ب تايبەتى پاشگر (شىرزاد سەبرى عەلى و ناراز مونيپ، 2016: 76)، وەكو (ھونەرماندى).

- دابەشبوونا گىرەكى:

گىرەك ل دويىف جھى دەرکەفتن و پىقەنويسانى دابەش دبىتە سەر:

1- پىشگر (Prefix):

دەمان دەستنىشانبەكەين، كو ئەو يەكەيا ل گەل مۆرفىمى دەيت گىرەكە يان يەكەيەكا سەربەخۇيە، يا دوويى رەنگە ھەمى دەمان يا روون نەبىت، كو يەكەيەكى ب گىرەك يان يەكەيەكا سەربەخۇ بەژمىرىن، ل دۆر ئەفى چەندى ھندەك زمانقان دياردكەن، كو گىرەك پشكەكە ژ پەيىفا ئالۆز ھەر وەسا وەك يەكەيەكا سەربەخۇ ژى، ئەو ژى ل دويىف ھالەتان و ب تنى د شرفۇقەكرنا ھويردا بۇ تايبەتمەندىيىن گىرەكان بىن زمانىدا دى د شياندا بىت بزىنن ئەوى يەكەيى ھەمان واتا د ھەردوو ھالەتاندا ھەيە يان نە، ئانكو د ھالەتى ب تنى دەين و د ھالەتى ل گەل مۆرفىمەكا دى يان يەكەيەك دىتر دەين و ئەگەر جوداھىيىن مەزن د نافبەرا ھەردوو بكارھىناناندا ھەبن، ل ئەوى دەمى د شياندايە ببىژىن، كو ئەم سەرەدەرىي ل گەل دوو پىكەين (يەكە) بىن جودا دكەين و ئەگەر جوداھىيىن واتايى بىن مەزن نەبن، ل ئەوى دەمى ب ئىك پىكەين دەينە ھژمارتن و ئەوى دەمى پەيىفا ئالۆز پەيودى ب گىرەكەيە ھەيە (https://www.iasj.net). يا سىيى گەلەك جارن يا روون نىنە جوداھىيى د نافبەرا گىرەكى و ئەو كەرەستەيى ل گەلدا دەيت بکەين، ھەر ژبەرھندىژى د شياندايە گىرەكى ب ئەفى شىوھىي ل خوارى پىناسە بکەين:

گىرەك: پىرۇسپسەكا مۆرفۆلۆجىيە، ھندەك كەرەستەنە، كو ب تنى چ واتايى نادەن و ل سەر پەيشى دەينە زىدەكرن و واتايا پەيشى گۆھۆرن، ئەفجا ل گەل گۆھۆرىنا پۆلا رىزمانىيا ئەوى يان بىي گۆھۆرىنا پۆلا رىزمانىيا ئەوى، يانژى دى ئەركەكى رىزمانى ل سەر پەيشى زىدە كەت بىي گۆھۆرىنا پۆلا رىزمانىيا ئەوى، وەكو: (ب، نە، دا، ھەل،...).

- تايبەتمەندىيىن گىرەكان:

گىرەك خودان چەندىن تايبەتمەندىيە، ژ ئەوانان:

دەمی ب لاگر ناھیتە ھژمارتن.

- جوړین گیرەکی:

گیرەک ژ لایئ ئەرک و واتایئقە دبیتە دوو جوړ:

1- **گیرەکین ریزمانی** (Grammatical or Inflectional Affixes):

ئەف جوړئ گیرەکی ب تنئ ئەرکەکی ریزمانی

دبیتە، ھەر ژبەرھندیژئ گەلەک جارن ب مۆرفیما

(، ئانکو Lyons.J, 1986: 114) ئەرکی دەیتە نافکرن

چ پەیفەکا نوی ب واتایەکا نوی د ناف فەرھەنگیدا

زیدە ناکەت، بەلکو ب تنئ ئەرکەکی ریزمانی ل سەر

ھەمان پۆلا ریزمانی زیدە دکەت، وەکو گیرەکین

(نیاسین، نەنیاسین، بەراورد، بالا، نەریکرن،

کۆمکرن،...)، ھەر وەکو د ئەفان نموونەیاندا دیاردبیت

(پیاوھکە، کورپک، جوانتر و جوانترین، نەخوار،

زەلامان،...).

ئەف جوړئ گیرەکی دابەش دبیتە سەر:

ا- پیشگری ریزمانیئ ئیک پارچەیی:

ئەو پیشگرە یئ ب تنئ ئیک پیشگر یان ئیک

پارچە، کو ئەو پارچە ل دەستپیکا پەیفئ یان

مۆرفیما سەربەخۆ دەیتە زیدەکرن (شیرزاد سەبری

عەلی و ئاراز مونیب، 2016: 72) و دبیتە ئەگەرئ

دروستبوونا ئەرکەکی ریزمانی، وەکو: (خوار—

نەخوار).

ب- پیشگری ریزمانیئ فرەپارچەیی:

ئەو پیشگرە یئ ژ دوو پارچەیان یان پتر

پیکدەیت، کو دکەفئە ل دەستپیکا پەیفئ یان

مۆرفیما سەربەخۆ و زیدەبارئ ئەرکئ ئەوئ ئەرکەکی

دیتر ژئ ل سەر دەیتە زیدەکرن، وەکو: (چوو — نە

د چوو).

ج- باشگری ریزمانیئ ئیک پارچەیی:

ئەو باشگرە یئ ب تنئ ئیک باشگر یان ئیک

پارچە، کو ئەو پارچە ل دووماھیکا پەیفئ یان

مۆرفیما سەربەخۆ دەیتە زیدەکرن و دبیتە ئەگەرئ

پیشگر ئەو گیرەکە ئەوا دکەفیتە دەستپیکا

پۆلەفۆرمین (ناف، ھەفاناف، ھەفالکار و کار)ی و

دبیتە ئەگەرئ دروستبوونا پەیفەکا دارژتی، ئەفجا چ

پۆلا ریزمانیئا ئەوئ بگۆھۆرپیت، وەکو پیشگری (بی)

دەمی دکەفیتە پیشیا نافئ (مال) یانژئ پۆلا

ریزمانیئا ئەوئ نەگۆھۆرپیت، وەکو پیشگری (را)

دەمی دکەفیتە پیشیا کارئ (ئیخست).

2- باشگر (Suffix):

باشگر ئەو گیرەکە، ئەوا دکەفیتە دووماھیکا

پۆلەفۆرمین (ناف، ھەفاناف، ھەفالکار و کار) و دبیتە

ئەگەرئ دروستبوونا پەیفەکا دارژتی، ئەفجا چ پۆلا

ریزمانیئا ئەوئ بگۆھۆرپیت، وەکو باشگری (یەتی)

دەمی دچیتە سەر نافئ (برا) یانژئ پۆلا ریزمانیئا

ئەوئ نەگۆھۆرپیت، وەکو باشگری (فە) دەمی دچیتە

سەر کارئ (بشۆ).

3- نافبەند (Interfix):

نافبەند ئەو گیرەکە، ئەوا دکەفیتە د نافبەرا دوو

پۆلەفۆرمین فەکریدا، چ ئەو پۆلەفۆرم ھەمان پۆل

بن، وەکو نافبەندی (ە) د پەیفئا (نافەماس)دا یانژئ

دوو پۆلین ژیکجودابن، وەکو نافبەندی (ە) د پەیفئا

(میرگەسوور)دا و دبیتە ئەگەرئ دروستبوونا

پەیفەکا لیکدایی.

4- لاگر (Circumfix):

اگر ئەو گیرەکە، کو ژ دوو پارچەیان پیکدەیت،

پارچەیکە دکەفیتە دەستپیکا پۆلەفۆرمئ و پارچەیا

دیتر دکەفیتە دووماھیکا پۆلەفۆرمئ و دبیتە ئەگەرئ

دروستبوونا واتایەکا نوی، وەکو لاگری (بی ... ی) د

پەیفئا (بیحالی)دا (شیرزاد سەبری عەلی و ئاراز

مونیب، 2016: 78)، ل ئەفیرئ پیدفییە ھەردوو

پارچە (پیشگر و باشگر) پیکفە دەرکەفن، ئانکو

گیرەکەکە ژ دوو پارچەیان پیکدەیت (ھیدایەت

عەبدوللا محەمەد، 1993: 43)، نابیت ئیک ژ ئەوان

دەرکەفیت و یئ دیتر دەرئەکەفیت، چونکی ل ئەوی

دروستبوونا ئەرکەکی ریزمانی، وەکو: (قوتابی — قوتابیەکە).

د- پاشگرێ ریزمانیی فرەپارچەیی:

ئەو پاشگرن یی ژ دوو پارچەیان یان پتر پیکدەین، کو ل دووماهیكا پەیفی یان مۆرفیما سەربەخۆ دەینە زیدەکر و زیدەباری ئەرکی ئەوان، ئەرکەکی دیتەر ژ ل سەر دەیتە زیدەکر، وەکو: (قوتابی — قوتابیەکان)، (کور — کورەکانم).

2- گیرەکی دارژتئی (Derivational Affixes):

ئەف جۆرێ گیرەکی پەیفەکا نوێ یا خودان واتایەکا نوێ د ناف فرەهەنگیدا زیدە دکەت، ئەو ژ ل هاریکارییا (پیشگر، پاشگر،...) دچنە سەر پەیف و مۆرفیمین سەربەخۆ و دبنە ئەگەرێ دروستبوونا پەیفین دارژتی، ئەفجا چ پۆلا ریزمانیا ئەوی پەیفی بگۆهۆریت، وەکو پاشگرێ (ا) د پەیف (زانا)دا یانژی پۆلا ریزمانیا ئەوی نەگۆهۆریت، وەکو پیشگرێ (دا) د پەیف (دا گرت).

ئەف جۆرێ گیرەکی دابەش دەیتە سەر:

1- پیشگرێ دارژتئی یی ئیک پارچەیی:

ئەو پیشگرە یی ب تنی ژ ئیک پیشگری یان ئیک پارچەیی پیکدەیت و دکەفیتە دەستپیکا پەیفی یان مۆرفیما سەربەخۆ و دبیتە ئەگەرێ دروستبوونا پەیفەکا نوێ یا خودان واتایەکا نوێ د ناف فرەهەنگیدا، وەکو: (خۆش — نەخۆش).

ب- پیشگرێ دارژتئی یی فرەپارچەیی:

ئەو پیشگرن یین ژ دوو پارچەیان یان پتر پیکدەین و دکەفنه دەستپیکا پەیفی یان مۆرفیما سەربەخۆ و دبنە ئەگەرێ دروستبوونا پەیفەکا نوێ یا خودان واتایەکا نوێ د ناف فرەهەنگیدا، وەکو (کر- ژیفەکر).

د زمانی کوردیدا د شیاندایە حەتا سی پیشگرانژی د ئیک پەیفدا ل دویف ئیک بەین (شیرزاد سەبری

عەلی و ناراز مونیب، 2016: 72)، وەکو: پیشگرین (پئ) فە را بوو.

ج- پاشگرێ دارژتئی یی ئیک پارچەیی:

ئەو پاشگرە یی ب تنی ژ ئیک پاشگری یان ئیک پارچەیی پیکدەیت و ل دووماهیكا پەیفی یان مۆرفیما سەربەخۆ دەیتە زیدەکر و دبیتە ئەگەرێ دروستبوونا پەیفەکا نوێ یا خودان واتایەکا نوێ د ناف فرەهەنگیدا، وەکو: (بلند — بلنداهی).

د- پاشگرێ دارژتئی یی فرەپارچەیی:

ئەو پاشگرن یین ژ دوو پارچەیان یان پتر پیکدەین و ل دووماهیكا پەیفی یان مۆرفیما سەربەخۆ دەینە زیدەکر و دبنە ئەگەرێ دروستبوونا پەیفەکا نوێ یا خودان واتایەکا نوێ د ناف فرەهەنگیدا، وەکو: (خودا — خوداوەندی).

د زمانی کوردیدا د شیاندایە حەتا سی پاشگرین

دارژتئی د ئیک پەیفدا ل دویف ئیک بەین (شیرزاد

) سەبری عەلی و ناراز مونیب، 2016: 78)، وەکو:

هون — هونەرمانەندی، ئەف پەیفە ژ (بنیات + پاشگر

+ پاشگر + پاشگر) پیکدەیت.

بەندی دوویی: گیرەکی پۆلەفۆرمی

- چەمکی پۆلەفۆرمی (پۆلین ریزمانی، بەشین

ئاخفتنی -Classes Form):

د کەفندا هەول و بزافین زماننان ل سەر

دابەشکرنا پۆلەفۆرمان دیاربوون، کو هەرچەند

پەیفان پۆلەفۆرمانەکا تایبەت هەبوو یانژی هەر

پۆلەفۆرمانەکی ژ پۆلەفۆرمان دەستەبەکا پەیفان

هەبوو (عبدالحمید عبدالواحد، 2007: 156)، بۆ

نموونه هەمی ناف و ئەو کەرەستەیین دشین

تایبەتەندییین ناف و هەرگرن دچنە دبن پۆلەفۆرمان

ناقیشە، ئانکو پۆلەفۆرمان هەمی دەمان یا هاریکارە بۆ

دیارکرنا سروشت و ناسنامەیا پەیفی و ئەو

پەیوەندییین د نافبەرا ئەواندا.

پۆلەفۆرپم د ھەمی زماناندا ھەنە، بەلێ ژ زمانەکی بۆ زمانەکی دیتەر دەینە گوھۆرپین، ھەر وەکو چەوا ژمارەیا مۆرپیمان د ناف زماناندا دەینە گوھۆرپین (ھەمان ژیدەر: 161-162) یانژی گەلەك جارن ئەف پۆلەفۆرپمە تیکەلی ئیک دبن، وەکو (ناف) ل گەل (ھەفالناف) و (ھەفالکار)ی، بۆ نموونە:
- جوان ھات. (جوان: نافە).
- ئەفینا جوان ھات. (جوان: ھەفالنافە).
- ئەفین جوان ناخفت. (جوان: ھەفالکارە).

ئانکو گەلەك جارن ب سانھی نینە جوداھیی د نافبەرا ئەفان پۆلەفۆرماندا بکەین، بەلێ ھندەك جارن ھندەك کەرەستە و نیشانە د بیافی مۆرفۆلۆجییدا دەینە بکارھینان، کو ب ریکا ئەوان کەرەستە و نیشانان د شیاندایە ئەوی کەرەستەیی دەستینیشانکەین، کا کیژ پۆلەفۆرپمە، بۆ نموونە پاشگری (تر و ترین)، ھەر کەرەستەبەکی ئەفان ھەردوو پاشگران وەرگریت، د شیاندایە وەکو پۆلەفۆرپما ھەفالنافی بەینە دەستینیشانکر.

سەبارەت دیارکرنا ژمارەیا پۆلەفۆرپمان، زمانانان بۆچوونین جوداچودا ل سەر ھەنە، ھندەك زمانان د ئەوی باوەریدانە، کو ھەتا دەھ پۆلەفۆرپمان ھەنە، وەکو زمانانین رووسی و ھندەکین دیتەر ھەشت پۆلەفۆرپمان دیاردکەن، وەکو زمانانین ئینگلیز و ھندەکین دی دکەنە سی پۆلەفۆرپم، وەکو زمانانین عەرەب و ھندەکین دیتەر ب تنی دوو پۆلەفۆرپمان دیاردکەن، وەکو (ئەفلاتون)ی، ئەگەرئ ئەفی چەندیژی بۆ دوو خالان دزفریتەفە:

- 1- ژیکجودابوونا سروشتی زمانان ژ رەخەکیفە.
- 2- ژیکجودابوونا سروشتی ئەفان پۆلەیان ژ رەخەکی دیفە، زیدەباری دناف ئیکداچوونا ئەفان پۆلەفۆرپمان

ب خۆ (زیرین خورشید سەلیم، 2014: 3).
ئانکو ب شیوہبەکی گشتی چەند ریک بۆ پۆلینکر و ژیکجوداکرنا پۆلەفۆرپمان ھەنە

(عبدالواحد موشیر دزەیی، 2014: 96):
1- ب ریکا سروشتی پەیفی ب خۆ:
ب ریکا سروشتی پەیفی ب خۆ د شیاندایە ئەوی کەرەستەیی دیاربکەین، ئانکو ((وشەکە خۆ یان لە بنچینە دابەشبوون بۆ ناو، ئاوەلناو، ئاوەلکار، ... ھتد، کە زۆر جار بەپیی واتا دیاریکراو)) (ھەمان ژیدەر: 97)، وەکو (دەرگەھ) نافە، (کورت) ھەفالنافە، (خواند) کارە و (ل سەر) ھەفالکارە، ئانکو واتا دکرە پیفەر بۆ دەستینیشانکرنا پۆلەفۆرپمی، ئەفەزی ل دویف ریزمانا کەفنە (زیرین خورشید سەلیم، 2014: 4).

2- ب ریکا ھندەك گیرەكان:
ھندەك گیرەك ھەنە د شیاندایە ب ریکا ئەوان گیرەكان پۆلەفۆرپما ئەوی پەیفی دیاربکەین، بۆ نموونە پاشگری نیاسینی (دکە)، نەنیاسینی (ەك، یك) و کۆمکرني (ان) دەمی دچنە سەر پەیفی تاییەتمەندییێن نافی ددەنە ئەوی پەیفی و ئەو پەیف ب پۆلەفۆرپما (ناف)ی دەیتە نیاسین یانژی ھەر کەرەستەبەکی پاشگری (تر و ترین) وەرگریت ب پۆلەفۆرپما (ھەفالناف)ی دەیتە نیاسین.

3- ب ریکا بکارھینانی:
ئانکو ب ریکا جەئ کەرەستەیی د ناف گری و رستەیاندا د شیاندایە پۆلەفۆرپمی دیاربکەین، بۆ نموونە جەئ (ناف)ی د رستەیییدا دکەفیتە دەستپیک و جەئ (کار)ی دکەفیتە دووماھیک و جەئ (ھەفالناف)ی باراپتریا جارن دبیتە دیارکەری ناف، ئەفجا چ ل بەری ناف یان ل پشتی ناف بەیت، ھەر وەکو د ئەفی رستەیا ل خواریدا دیار:

- کاوہ یی چیرۆکنفیس ئامادەبوو.
ناف ھەفالناف کار

ریکا دووی و سییی گریداینە ب ریزمانا نویفە، چونکی ریزمانا نوی ھەولددەت ب ریکا بکارھینانی یان ب ریکا گیرەكان پەیفان بۆ سەر پۆلەفۆرپمان

پۆلین و ژیکجودا بکەت (زیرین خورشید سەلیم،
2014: 4)

تایبەتمەندییێن پۆلەفۆرمان:

د شیاندایە ئەفان تایبەتمەندییێن ل خوارئ بۆ
پۆلەفۆرمان دەستنیشانیکەین:

1- د شیاندایە پۆلەفۆرمان د نای رستەیاندا ئەرکەکی
رێزمانی ئەنجامبەدن، بۆ نموونە (پەری هات)، د
ئەفئ رستەییڈا پەیفقا (پەری) پۆلەفۆرمان نافییە و ب
کاری هاتنی رابووێ، لەوا ئەرکی ئەوی بکەرە و پەیفقا
(هات) پۆلەفۆرمان کارییە.

2- ل دویف یاسایین زمانی پتر ژ پۆلەفۆرمانەکی دبیته
ئەگەرئ دروستبوونا گری و رستەیان، بۆ نموونە:

گوندئ مەزن، (گرییە)

نای هەفانای

شاهی سیف خوار. (رستەییە)

نای نای کار

3- د شیانای پۆلەفۆرماندا هەبە وەکو پۆلەفۆرمانەکا
گرتی یانزی پۆلەفۆرمانەکا فەکری دەربکەفن.

4- د شیانای ئیک پەیفقا هەبە ببیتە چەند
پۆلەفۆرمانەک، ئەفەزی ل دویف جەئ هاتنا ئەوی د
رستەییڈا دمبیت، بۆ نموونە:

شەرمین یا ئیکئ دەرچوو. (شەرمین: نایە)

- ئەوا شەرمین فوتابییا منە. (شەرمین:
هەفانایە)

- ئەو شەرمینی بریقەدجیت. (شەرمین:
هەفالکارە)

پۆلەفۆرمانئ فەکری و گرتی:

باراپترییا زمانفانان ل سەر دوو جۆرە پۆلەفۆرمان
رێککەفتینە، ئەوژی:

1- پۆلەفۆرمانئ فەکری:

مەبەست ژ پۆلەفۆرمانئ فەکری، ئەو پۆلەفۆرمان،
کو ((دەتوانن ئەندامی تر وەرگیرن، بۆیەش رۆژانە
وشەئ نوی دینە مەیدان و واتادارن ئەمیش لە رێگای

ناوان و بەکارهینانەوه، واتە رێگای لیکدان و
دارشتن،... هتد، بەلام لە هەموویان زیاتر لیکدان و
دارشتن، کە ئەم فۆرمانە دەگریتەوه، وەک: ناو،
(ئاوەلناو)) (عبدالواحد موشر دزەیی، 2014: 96)،
هەفالکار، کار ئەوژی دبنە:

ا- پۆلەفۆرمان سادە:

ئەو پۆلەفۆرمانە، ئەوا ب تنئ دەرکەفتیت، وەکو
(نای، هەفالناف، هەفالکار و کارئ سادە، بۆ نموونە:
گول، سپی، هیڈی، هات،...)

ب- پۆلەفۆرمان دارژتی:

ئەو پۆلەفۆرمانە، ئەوا د شیاندایە پیشگر و
پاشگران وەرگیریت، ئەفجا چ ل گەل (نای، هەفالناف،
هەفالکار، کارئ بھین، بۆ نموونە: (نھیسەر، بھیز،
شەفئ، هەلگرت،...).

ج- پۆلەفۆرمان لیکدایئ:

مەبەست ژ پۆلەفۆرمان لیکدایئ، ئەو پۆلەفۆرمانە،
ئەوا ژ دوو کەرەستەیان یان زیدەتر پیکدەیت، ئەفجا
ئەو کەرەستە ج (نایئ لیکدایئ، هەفالنافئ لیکدایئ،
هەفالکارئ لیکدایئ یان کارئ لیکدایئ) دروستبکەن،
بۆ نموونە: (ئافەماست، بەژنراف، سەروسەر،
دروستکر،...)

2- پۆلەفۆرمانئ گرتی:

مەبەست ژ پۆلەفۆرمان گرتی، ئەو پۆلەفۆرمانە، کو
(ژمارەیان دیاریکراوه و زیادناکریت پەیرەویئک
دروست دەکەن و یەکتر پیناسە دەکەن، بە واتایەکی
تر واتای فەهەنگییان نییە و واتاکەئ بە
بەراوردکردن لە گەل ئەندامانی تر وەردهگرین)
(عبدالواحد موشر دزەیی، 2014: 102)، وەکو نامراز
و جەنای و گیرەکیئ رێزمانی، ئەف کەرەستە هەمی ب
پۆلا گرتی دەینە دیارکرن، چونکی ژمارەیا ئەوان یا
سنووردارکرییە، بۆ نموونە:

* نامراز، وەکو نامرازین پەییوئندی، لیکدانئ (ژ، ب،
و، ئ، ی،...)، بۆ نموونە:

- قوتابی ژ زانکویا زفیری. (ژ): ئامرازی
پەبوەندییە.

- قوتابی هاتن و ماموستای وانه شرۆفەکر. (و):
ئامرازی لیکدانییە.

* جەنەف، هەردوو دەستەیی جەنەفین کەسیین جودا،
وێکو (من، تە، ئەو/ی، ئەز، تو،...) و ریککەفتنی (م،
ت، ی،...) و جەنەفین (هەیی، پەرس، ئامازە)، وێکو
(ی، کی، ئەفە،...) ب پۆلا گرتی دەینە هژمارتن، بۆ
نموونە:

- من تو دیتی. (من) جەنەفی کەسی جودایە.
(ی) جەنەفی ریککەفتنییە.

* گێرەکی ریزمانی، ئەفجا چ گێریدایی نافی،
هەفالنافی یان کاری بن (مەمەد مەعروف فەتاح و
سەباح رەشید فادر، 2006: 49)، بۆ نموونە:

گێرەکی ریزمانیی نافی، وێکو:

- گێرەکی نیاسینی (هکە)، بۆ نموونە: کورەکە،
پیاوێکە،...

- گێرەکی نەنیاسینی (هک، ێک)، بۆ نموونە: مرۆفەک،
کورێک،...

- گێرەکی بچوکیکرنی (ۆک،...)، بۆ نموونە: چنارۆک،
هناڕۆک،...

- گێرەکی کۆمکرنی (ان، ین، ینۆ،...)، بۆ نموونە:
مرۆفان، پەرۆکی، کورینۆ،...

گێرەکی ریزمانیی هەفالنافی، وێکو:

- گێرەکی پلەیا بەراورد (تر)، بۆ نموونە: زیرەکتەر،
جوانتر،...

- گێرەکی پلەیا بالئا (ترین)، بۆ نموونە: خوشترین،
بلندترین،...

گێرەکی ریزمانیی کاری، وێکو:

- دەمی بوری و نەبوری،... بۆ نموونە: کیلا، دی کێلم،
دەچم،...

- گێرەکی نەریکرنی (نە، نا، مە، نی)، بۆ نموونە:
نەکیلا، ناکێلم، مەکیلە، نینە،...

- گێرەکی دووبارەکرنی (هفە، هوه)، بۆ نموونە:
هاتەفە، هاتەوه،...

پشکا دووی: گێرەکی فرەپارچەیی دارژتنی و
پۆلەفۆرمین فەگری:

1- گێرەکی فرەپارچەیی دارژتنی د پۆلەفۆرما
نافیدای (1):

ناف (چاووگ) وێکو پۆلەفۆرمەک دشیب چەندین
گێرەکان ل دویف ئیک وەرگریت، وێکو گێرەکی
فرەپارچەیی (پیشگر و پاشگر) یین دارژتنی، کو
پیکمە ل گەل نافەکی دەین و پۆلەفۆرما نافی ب
واتایەکا نوی دروست دکەن، ب ئەفی شیوویی ل
خواری:

1- پیشگری فرەپارچەیی دارژتنی:

- پیشگری (تی) ل گەل پیشگری (دا، وەر، پ، هەل،

فە) دەیت، ب ئەفی شیوویی ل خواری:

* (تی + دا):

تی + دا + کەفتن = تیداکەفتن.

تی + دا + مان = تیدامان.

* (تی + وەر):

تی + وەر + کرن = تیوێرکرن.

تی + وەر + دان = تیوێردان (شیژاد سەبری عەلی و
ئاراز مونیب، 2016: 79).

* (تی + پ):

تی + پ + چوون = تیپراچوون.

تی + پ + برن = تیپراپرن.

تی + پ + کرن = تیپراکرن.

* (تی + هەل):

تی + هەل + دان = تیپهەلدان.

تی + هەل + کیشان = تیپهەلکیشان.

تی + هەل + چوون = تیپهەلچوون.

* (تی + فە):

تی + فە + کرن = تیپهەکرن.

پيک + فه + نان = پيکفه نان.
 پيک + فه + کرن = پيکفه کرن.
 پيک + فه + مان = پيکفه مان.
 - پيشگرئ (وەر) ل گهل پيشگرئ (با) دهيت ب
 ئەهفي شيوهيي ل خواري:
 * (وەر + با) :
 وەر + با + دان = وەربادان.
 - پيشگرئ (في) ل گهل پيشگرئ (پا) دهيت ب ئەهفي
 شيوهيي ل خواري:
 * (في + پا) :
 في + پا + گههستن = فيراگههستن.
 في + پا + چوون = فيراچوون.
 في + پا + برن = فيرابرن.
 - باشگرين فرهپارچهيي پين دارژتنئ:
 - باشگرين (گهر، گار، يار، فان، دەر، ين، باز، بار، وەر،
 کەر، وان، هوان، هوار، مومر، دار، انه، ان، ناک، ستان،
 کار، ساز، مهنه، دان، هلۆ) ل گهل پاشگرئ (ی) دهين،
 اب ئەهفي شيوهيي ل خواري:
 * (گهر + ی) :
 ئاسن + گهر + ی = ئاسنگهري.
 شانۆ + گهر + ی = شانۆگهري.
 * (گار + ی) :
 ئاموش + گار + ی = ئاموژگاري (شيروان حوسين
 خوشناو، 2016: 138).
 شهو + گار + ی = شهوگاري (نهريمان خوشناو، 2015:
 44).
 * (يار + ی) :
 جوت + يار + ی = جوتيارى.
 بهخت + يار + ی = بهختيارى.
 گهشت + يار + ی = گهشتيارى.
 * (فان + ی) :
 نيچير + فان + ی = نيچيرفانى.
 هوزان + فان + ی = هوزانفانى.

* (ژئ + فه) :
 ژئ + فه + کرن = ژئفه کرن.
 ژئ + فه + بوون = ژئفه بوون.
 ژئ + فه + فهتيان = ژئفه فهتيان.
 * (ژئ + ههل) :
 ژئ + ههل + چوون = ژئفه لچوون.
 * (ژئ + وەر) :
 ژئ + وەر + گرتن = ژئوهرگرتن.
 - پيشگرئ (تيك) ل گهل پيشگرين (فه، پا، ههل)
 دهيت ب ئەهفي شيوهيي ل خواري:
 * (تيك + فه) :
 تيك + فه + دان = تيكفه دان.
 تيك + فه + کرن = تيكفه کرن.
 * (تيك + پا) :
 تيك + پا + كيشان = تيكراكيشان.
 تيك + پا + چوون = تيكراچوون.
 تيك + پا + برن = تيكرابرن.
 تيك + پا + کرن = تيكراکرن.
 تيك + پا + مان = تيكرامان.
 * (تيك + ههل) :
 تيك + ههل + كيشان = تيكهه لکيشان.
 تيك + ههل + بوون = تيكهه لبوون.
 تيك + ههل + کرن = تيكهه لکرن.
 تيك + ههل + دان = تيكهه لدان.
 - پيشگرئ (پيک) ل گهل پيشگرين (دا ، فه) دهيت ب
 ئەهفي شيوهيي ل خواري:
 * (پيک + دا) :
 پيک + دا + دان = پيکدادان.
 پيک + دا + کرن = پيکداکرن.
 * (پيک + فه) :
 پيک + فه + چوون = پيکفه چوون.
 پيک + فه + هاتن = پيکفه هاتن.
 پيک + فه + نويسان = پيکفه نويسان.

- رەز + فەن + ی = رەزفانی (هەمان ژێدەر: 44- 45) .
- دار + فەن + ی = دارفانی.
- داد + فەن + ی = دادفانی.
- ★ (دەر + ی):
- برا + دەر + ی = برادەری.
- شانە + دەر + ر = شانەدەری.
- ★ (پین + ی):
- شەرم + پین + ی = شەرمینی.
- دێر + پین + ی = دێرینی.
- درەو + پین + ی = درەوینی.
- ★ (باز + ی):
- سەر + باز + ی = سەربازی.
- جان + باز + ی = جانبازی (جەمباز)
- مەکر + باز + ی = مەکربازی.
- فیل + باز + ی = فیلبازی.
- حیلە + باز + ی = حیلەبازی.
- ★ (بار + ی):
- خەم + بار + ی = خەمباری.
- داخ + بار + ی = داخباری.
- گۆنەه + بار + ی = گۆنەهباری.
- تاوان + بار + ی = تاوانباری.
- ★ (وەر + ی):
- داد + وەر + ی = دادوەری.
- ★ (کەر + ی):
- کار + کەر + ی = کارکەری.
- شول + کەر + ی = شولکەری.
- مال + کەر + ی = مالکەری.
- ★ (وان + ی):
- کار + وان + ی = کاروانی.
- ★ (هوان + ی):
- ئاش + هوان + ی = ئاشەوانی.
- باغ + هوان + ی = باغەوانی.
- گا + هوان + ی = گاووانی.
- شاخ + هوان + ی = شاخەوانی.
- دەرگە + هوان + ی = دەرگەوانی.
- ★ (هوار + ی):
- شوین + هوار + ی = شوینەواری.
- گوند + هوار + ی = گوندەواری.
- ★ (هومر + ی):
- بەخت + هومر + ی = بەختەوهری.
- ★ (دار + ی):
- ئاگا + دار + ی = ئاگاداری (عبدالواحد موشیر دزەیی، 2014: 101-103).
- ناو + دار + ی = ناوداری.
- دوکان + دار + ی = دوکانداری.
- بەهرە + دار + ی = بەهرەداری.
- چەك + دار + ی = چەكداری.
- سەرمايه + دار + ی = سەرمايه‌داری.
- پارە + دار + ی = پارەداری.
- مەر + دار = مەرداری.
- رێز + دار + ی = رێزداری.
- هێز + دار + ی = هێزداری.
- هۆش + دار + ی = هۆشداری.
- ئەقین + دار + ی = ئەقینداری.
- گۆه + دار + ی = گۆهداری.
- ناز + دار + ی = نازداری.
- خاوەن + دار + ی = خاوەنداری.
- مال + دار + ی = مالداری.
- دەین + دار + ی = دەینداری.
- شکر + دار + ی = شکر‌داری (فیان ئیبراهیم عەلی ئیبو، 2008: 54).
- ★ (انە + ی):
- مندال + انە + ی = مندالانەیی.
- ★ (ان + ی):
- موسلم + ان + ی = موسلمانی.

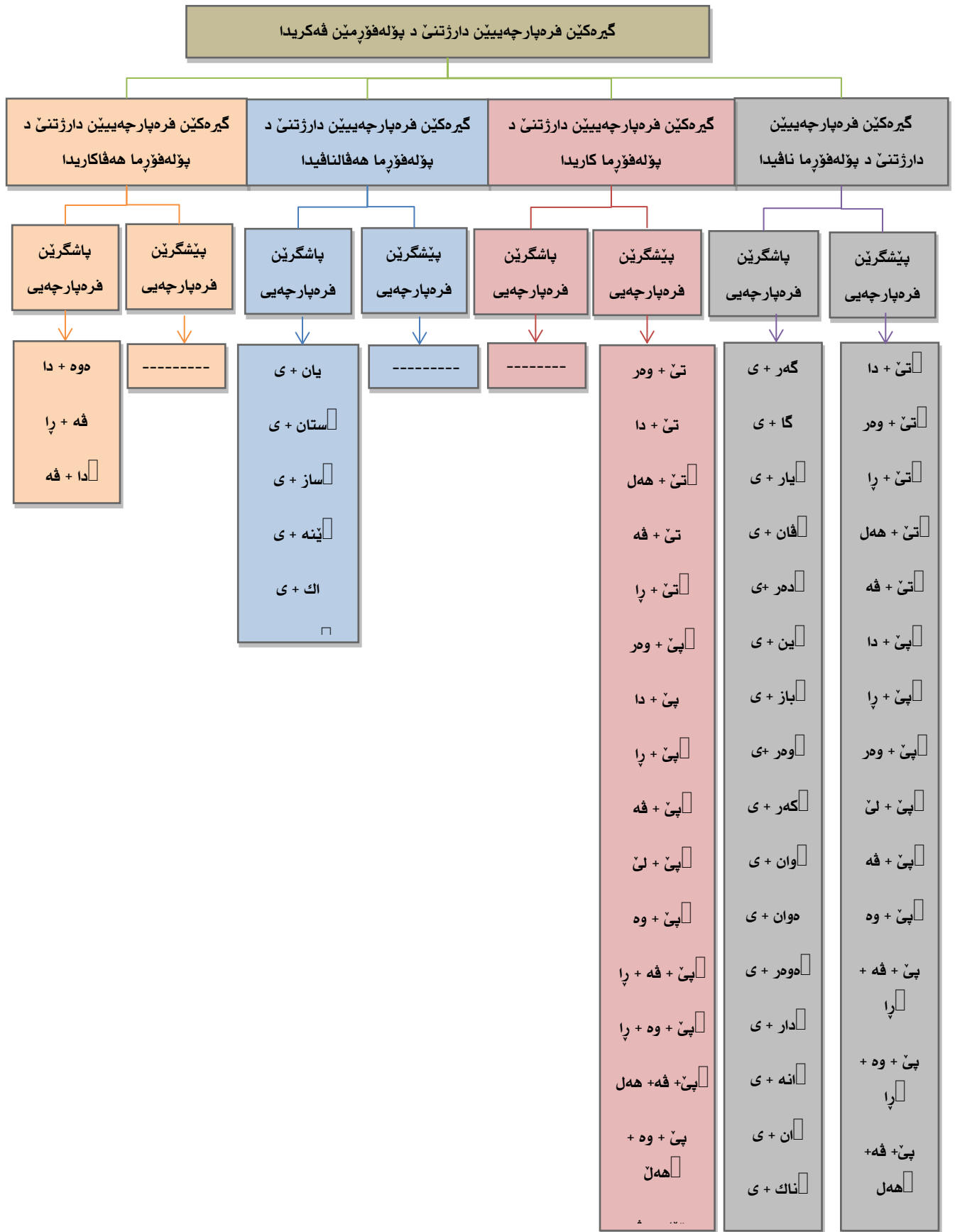
شېوهی ل خواری: □
 * (ه + جار): □
 نیرگز + ه + جار = نیرگزه‌جار. □
 شه‌تل + ه + جار = شه‌تله‌جار. □
 توتن + ه + جار = توتنه‌جار (شیروان حوسین خوشناو، 2016: 149-15). □
 - پاشگری (ك) ل گهل پاشگری (انی) دهیت، ب ئه‌فی شېوهی ل خواری: □
 * (ك + انی): □
 ژن + ك + انی = ژنکانی (فیان ئی‌براهیم عه‌لی ئیبو، 2008: 58). □
 - پاشگری (گهر) ل گهل پاشگری (انه) دهیت، ب ئه‌فی شېوهی ل خواری: □
 * (گهر + انه): □
 داد + گهر + انه = دادگه‌رانه (شیروان حوسین خوشناو، 2016: 101). □
 پاشگری (ن) ل گهل پاشگری (ا) دهیت، ب ئه‌فی شېوهی ل خواری: □
 * (ن + ا): □
 شهرم + ن + ا = شهرمنا. □
 2- گیره‌کین فره‌پارچه‌ییین دارژتنی د پوله‌فۆرما هه‌فانافیدا: □
 هه‌فاناف وده‌کو پوله‌فۆرمه‌ك دشییت چه‌ندی گیره‌کان وهریگریت، وده‌کو گیره‌کین فره‌پارچه‌یی (پاشگر) یین دارژتنی، کو پیکفه ل گهل هه‌فانافه‌کی دهین و پوله‌فۆرمه‌کا نوی دروست دکهن، ب ئه‌فی شېوهی ل خواری: □
 - پاشگری (ان، ستان، ساز، ینه، اک، کار، و، دار، هومر) ل گهل پاشگری (ی) دهین ب ئه‌فی شېوهی ل خواری: □
 * (یان + ی): □
 گهرم + یان + ی = گهرمیانی. □
 موکر + یان + ی = موکریانی. □

شهره‌ف + ان + ی = شهره‌فانی. □
 شه‌مدین + ان + ی = شه‌مدینانی. □
 * (ناک + ی): □
 غه‌م + ناک + ی = غه‌مناکی. □
 * (ستان + ی): □
 کورد + ستان + ی = کوردستانی. □
 تورکمان + ستان + ی = تورکمانستانی. □
 شار + ستان + ی = شارستانی. □
 * (کار + ی): □
 کری + کار + ی = کریکاری. □
 خزمه‌ت + کار + ی = خزمه‌تکاری. □
 * (ساز + ی): □
 بینا + ساز + ی = بیناسازی. □
 وشه + ساز + ی = وشه‌سازی. □
 زاراوه + ساز + ی = زاراوه‌سازی. □
 ره‌خنه + ساز + ی = ره‌خنه‌سازی. □
 دهرمان + ساز + ی = دهرمانسازی. □
 پیشه + ساز + ی = پیشه‌سازی. □
 ددان + ساز + ی = ددانسازی. □
 * (مه‌ند + ی): □
 هونەر + مه‌ند + ی = هونهرمه‌ندی. □
 ده‌وله‌ت + مه‌ند + ی = ده‌وله‌مه‌ندی. □
 هۆش + مه‌ند + ی = هۆشمه‌ندی. □
 زهرەر + مه‌ند + ی = زهرهرمه‌ندی. □
 به‌هره + مه‌ند + ی = به‌هرهمه‌ندی. □
 سوود + مه‌ند + ی = سوودمه‌ندی. □
 * (دان + ی): □
 ئاوه + دان + ی = ئاوه‌دانی. □
 * (هلۆ + ی): □
 عیب + هلۆ + ی = عیب‌هلۆیی. □
 خوین + هلۆ + ی = خوینه‌هلۆیی. □
 - پاشگری (ه) ل گهل پاشگری (جار) دهیت، ب ئه‌فی

- ★ (ستان + ی):
پاك + ستان + ی = پاڪستاني.
- ★ (سه + ڀا):
دڀن + سه + ڀا = د ڀنقهڀا.
د ڀشت + سه + ڀا = د ڀشتقهڀا.
- ڀاشگري (دا) ل گهل ڀاشگري (سه) دهين ب نهفي
شيوهي ل خوارئ:
- ★ (ساز + ی):
چاك + ساز + ی = چاكسازي.
- ★ (ينه + ی):
زهر د + ينه + ی = زهردينه يي (عبدالواحد موشير
دزهي، 2014: 101).
- ★ (اك + ی):
روون + اك + ی = رووناك.
- ★ (كار + ی):
ناسان + كار + ی = ناسانكاري.
- ★ (و + ی):
ڀڪ + و + ی = ڀكوي.
- ★ (دار + ی):
زور + دار + ی = زورداري.
- 3- گيرهڪين فرهپارچهيين دارزتنئ د پولهفورما
ههفالكاريدا:
- ههفالكار وهكو پولهفورمهكا ريزماني دشيت چهندين
گيرهكان وهربرگريت، وهكو گيرهڪين فرهپارچهيي
(ڀاشگر) يين دارزتنئ، كو ڀيڪفه ل گهل ههفالكارهڪي
دهين و واتايهكا نوي ددهنه ههفالڪاري، ب نهفي
شيوهي ل خوارئ:
- ڀاشگري (وه) ل گهل ڀاشگري (دا) دهين ب نهفي
شيوهي ل خوارئ:
- ★ (وه + دا):
لهسهر + وه + دا = لهسهرهوهدا.
لهخوار + وه + دا = لهخوارهوهدا.
لهژير + وه + دا = لهژيرهوهدا (ئهورهحمانی حاجي
مارف، 2014: 141).
- ڀاشگري (سه) ل گهل ڀاشگري (ڀا) دهيت ب نهفي
شيوهي ل خوارئ:
- ★ (تئ + وه):
تئ + وه + دا = تئورهدا (شييرزاد سهبري عهلي و ناراز
مونيب، 2016: 79).
- ★ (تئ + دا):
تئ + دا + ما = تئداما.
تئ + دا + كهفت.
- ★ (تئ + ههل):
تئ + ههل + كيشا = تئهلڪيشا.
تئ + ههل + دا = تئهللدا.
- تئ + ههل + چوو = تئهلچوو (ئهورهحمانی حاجي
مارف، 2014: 202).
- ★ (تئ + سه):
تئ + سه + دا = تئسهدا.

- تى + فه + کر = تیفه‌کر.
 □ ★ (تى + پ) :
 □ تى + پ + را + کر = تىپراکر.
 □ تى + پ + بر = تىپرابر.
 □ تى + پ + هات = تىپراهات.
 □ تى + پ + چوو = تىپراچوو.
- پيشگرى (پى) ل گهل پيشگرين (ومر، دا، پ، فه، ئى، وه) دهيت، ب نهفى شيوهيى ل خواري:
 □ ★ (پى + وەر) :
 □ پى + وەر + کر = پيوهرکر.
 □ پى + وەر + بوو = پيوهربوو.
 □ ★ (پى + دا) :
 □ پى + دا + هينا = پيداھينا.
 □ پى + دا + رشت = پيدارشت.
 □ پى + دا + کر = پيداکر.
 □ پى + دا + چوو = پيداچوو.
 □ پى + دا + هات = پيداھات.
 □ ★ (پى + پ) :
 □ پى + پ + را + گه‌هشت = پىپراگه‌هشت.
 □ پى + پ + هات = پىپراهات (ئه‌وره‌حمانى حاجى مارف، 2014: 203).
 □ پى + پ + را + دا = پىپرادا.
 □ ★ (پى + ئى) :
 □ پى + ئى + نا = پيلينا.
 □ پى + ئى + کر = پيلیکر.
 □ ★ (پى + فه) :
 □ پى + فه + کر = پیفه‌کر.
 □ پى + فه + ما = پیفه‌ما.
 □ پى + فه + دا = پیفه‌دا.
 □ پى + فه + نا = پیفه‌نا.
 □ پى + فه + گریدا = پیفه‌گریدا.
 □ پى + فه + دروى = پیفه‌دروى.
 □ پى + فه + نويسا = پیفه‌نويسا.
- پى + فه + بوو = پیفه‌بوو.
 □ ★ (پى + وه) :
 □ پى + وه + بوو = پيوه‌بوو.
 □ پى + وه + کرد = پيوه‌کرد.
 □ پى + وه + دا = پيوه‌دا (نهرين فه‌خري و کوردستان موكريانى، 1982: 136).
 - پيشگرى (پى) ل گهل پيشگرين (فه + پ) دهيت، ب نهفى شيوهيى ل خواري:
 □ ★ (پى + فه + پ) :
 □ پى + فه + پ + بوو = پیفه‌پابوو.
 □ پى + فه + پ + دا = پیفه‌پادا.
 □ ★ (پى + وه + پ) :
 □ پى + وه + پ + بوو = پيوه‌پابوو.
 □ پى + وه + پ + دا = پيوه‌پادا.
 - پيشگرى (پى) ل گهل پيشگرين (فه + هه‌ل) دهيت، ب نهفى شيوهيى ل خواري:
 □ ★ (پى + فه + هه‌ل) :
 □ پى + فه + هه‌ل = پیفه‌هه‌لبوو.
 □ پى + فه + هه‌ل + کر = پیفه‌هه‌لکر.
 □ ★ (پى + وه + هه‌ل) :
 □ پى + وه + هه‌ل + بوو = پيوه‌هه‌لبوو.
 □ پى + وه + هه‌ل + کر = پيوه‌هه‌لکر.
 - پيشگرى (تيك) ل گهل پيشگرين (فه، پ، هه‌ل) دهيت، ب نهفى شيوهيى ل خواري:
 □ ★ (تيك + فه) :
 □ تيك + فه + دا = تيكفه‌دا.
 □ ★ (تيك + پ) :
 □ تيك + پ + را + كيشا = تيكپراكيشا.
 □ تيك + پ + چوو = تيكپراچوو.
 □ تيك + پ + را + کر = تيكپراکر.
 □ تيك + پ + را + ما = تيكپراپر.
 □ تيك + پ + را + بر = تيكپرابر.
 □ ★ (تيك + هه‌ل) :

- ئی + فه + کر = لیڤه‌کر.
- تیک + هه‌ل + کیشا = تیکه‌لکیشا.
- - پیشگری (پیک) ل گه‌ل پیشگرین (دا، فه) دهیت،
□ ب نه‌فی شیوهیی ل خواری:
- تیک + هه‌ل + بوو = تیکه‌لبوو.
- * (پیک + دا):
- - پیشگری (ژی) ل گه‌ل پیشگرین (ومر، هه‌ل، فه) دهیت، ب نه‌فی شیوهیی ل خواری:
- * (ژی + وەر):
- پیک + دا + دا = پیک‌دادا.
- * (پیک + فه):
- پیک + فه + نويسا = پیکه‌نويسا.
- * (ژی + وەر + گرت = ژيوهرگرت.
- * (ژی + هه‌ل):
- پیک + فه + کر = پیکه‌کر.
- * (ژی + وەر + چوو = ژيوه‌لچوو.
- پیک + فه + نا = پیکه‌نا.
- * (ژی + فه):
- پیک + فه + ما = پیکه‌ما.
- * (ژی + فه + فه‌تيا = ژيوه‌فه‌تيا.
- - پیشگری (فی) ل گه‌ل پیشگری (را) دهیت، ب نه‌فی شیوهیی ل خواری:
- ژيو + فه + کر = ژيوه‌کر.
- * (فی + را):
- ژيو + فه + بوو = ژيوه‌بوو.
- - پیشگری (ومر) ل گه‌ل پیشگری (با) دهیت، ب نه‌فی شیوهیی ل خواری:
- * (ومر + با):
- وەر + با + دا = وهربادا.
- - پیشگری (ئی) ل گه‌ل پیشگرین (پا، فه) دهیت، ب نه‌فی شیوهیی ل خواری:
- * (ئی + پا):
- ئی + پا + هات = لیپراهات.
- * (ئی + فه):
- ئی + فه + بوو = لیڤه‌بوو.
- نیشان‌دانا وینه‌یی بؤ گیره‌کین فره‌پارچه‌یی
- بیین دارژتنی د پوله‌فۆرمین فه‌کریدا:
- پشتی گیره‌کین فره‌پارچه‌یی بیین دارژتنی د پوله‌فۆرمین فه‌کریدا هاتبینه نیشان‌دان، د شیاندایه ئه‌وان گیره‌کان ل دویف هاتنا ئه‌وان بؤ سه‌ر پوله‌فۆرمین فه‌کری د نه‌فی وینه‌یدا دیاربکه‌ین:

□

فرەپارچەیییڤ دارژتنی (دا + فه) و (ار + ی) ل دوویف نموونەیان ل دووماهیکی دەین.

پەراویز:

(1) چاووگ: نافە، لەورا د ئەفیریدا وەکو نافە سەرەدەری ل گەل هاتییەکر، بۆ نموونە: (پیلینانا گۆرین مرییان یا ب گونەهە. پیداجوونا بابەتی بەری تافیکنی یا باشە. ...).

ژێدەر:

ئەرەحمانی حاجی ماریف، ریزمانی کوردی، بەرگی یەکەم (وشەسازی)، بەشی دوووم، جینا، هەولێر، 2014.

رێزمانی کوردی، بەرگی یەکەم (وشەسازی)، بەشی چوارەم، ژمارە و ئاوەلکردار، هەولێر، 2014.

زیرین خورشید سەلیم، بۆلگۆھۆرینا فۆرمی پەیفی د بۆلەفۆرمین فەکریدا (گۆفەرا بەھدینی) وەکو نموونە، گوفارا زانکویا دھوک، پەربەندا (17)، هژمارا (1)، 2014.

شیرزاد سەبیری عەلی و ئاراز مونیب، وشەسازی، بەرگی ئێکی، چاپخانا هیفی، هەولێر، 2016.

شیروان حوسین خۆشناو، توانای مۆرفیمی بەند لە دەولەمەندکردنی فەرھەنگ و راپەراندنی ئەرکی سینتاکسدا (لیکولینەوہیەکی بەراوردکارییە لە نیوان زمانی کوردی و فارسیدا)، چاپی یەکەم، هەولێر، 2016.

عبدالواحد موشر دزەبی، ریزمانی کوردی، چاپی یەکەم، هەولێر، 2014.

فیان ئیبراھیم عەلی ئیبو، تاپیەتمەندییڤ هەفانافی د زمانی کوردیدا (دیالیکتا سەری - گوڤەرا بەھدینی)، ناما ماستەری، زانکویا دھوک، 2008.

نەریمان خۆشناو، ریزمانی کوردی (کرمانجی سەروو)، چاپی یەکەم، هەولێر، 2015.

نەسرین فەخری و کوردستان موکریان، ریزمانی کوردی بۆ بۆلی یەکەمی بەشی زمانی کوردی، زانکوی سەلاحەددین، کولێجی ئاداب، 1982.

ھیدایەت عەبدوللا محەمەد، پېشپرتک و پاشپرتک لە زمانی کوردی دا، نامەى ماجستېر، کولێجی ئاداب، زانکوی سەلاحەددین، هەولێر، 1993.

(دان + ی)، (دلو + ی)، (ە + جار)، (ک + انی)، (گەر + انە)، (ن + ا).

7- گیرەك (باشگر) ین فرەپارچەییڤ دارژتنی یڤ ل گەل پۆلەفۆرما (هەفانافی) دەین، ئەفەنە: (یان + ی)، (ستان + ی)، (ساز + ی)، (ینە + ی)، (اک + ی)، (کار + ی)، (و + ی)، (دار + ی).

8- گیرەك (باشگر) ین فرەپارچەییڤ دارژتنی یڤ ل گەل پۆلەفۆرما (هەفالکاری) دەین، ئەفەنە: (دوہ + دا)، (فە + پا)، (دا + فە)، (ار + ی).

9- گیرەك (پیشگر) ین فرەپارچەییڤ دارژتنی یڤ ل گەل پۆلەفۆرما (کاری) دەین، ئەفەنە: (تی + وەر)، (تی + دا)، (تی + هەل)، (تی + فە)، (تی + پا)، (پی + وەر)، (پی + دا)، (پی + پا)، (پی + فە)، (پی + لی)، (پی + وە)، (پی + فە + پا)، (پی + وە + پا)، (پی + فە + هەل)، (پی + وە + هەل)، (تیك + فە)، (تیك + پا)، (تیك + هەل)، (ژی + وەر)، (ژی + هەل)، (ژی + فە)، (وەر + با)، (لی + پا)، (لی + فە)، (پیک + فە)، (فی + پا).

10- ریزەیا سەدییا ئەوان پۆلەفۆرمان ئەوین گیرەکیڤ فرەپارچەییڤ دارژتنی تیدا دەردکەف، ب ئەفی شیوہییە: (ناف: 57.61%، کار: 29.35%، هەفانافی: 8.69%، هەفالکار: 4.35%)

11- د ناف پۆلەفۆرمین فەکریدا ریزەیا سەدییا پۆلەفۆرما نافى ژ هەمی ریزەیان پترە و د ناف پۆلەفۆرمین نافیزیدا ریزەیا سەدییا گیرەك

(پیشگر) ین فرەپارچەییڤ دارژتنی ژ هەمی ریزەییڤ دیتر پترە و د ناف گیرەك (پیشگر) ین فرەپارچەییڤ دارژتنی (یڤ + فە) ل دوویف نموونەیان ب پلەیا ئێکی دەیت.

12- د ناف پۆلەفۆرمین فەکریدا ریزەیا سەدییا پۆلەفۆرما هەفالکاری ژ هەمی ریزەیان کیمترە و د ناف پۆلەفۆرمین هەفالکاریزیدا و د ناف گیرەك (باشگر) ین فرەپارچەییڤ دارژتنی ب خۆزیدا گیرەکیڤ

Kalsum and other, **Morphology**, 1st edition
penerbit IAIN parepare Nusantara
press, 2021.
Katamba. F, **Morphology**, London. Macmillan,
1993.
Lieber. R. **Introducing Morphology**.
Cambridge university press, 2009.
Lyons. J, **Language and Linguistics**, four
edition, Newyork, 1986.
Stageberg. N. C, **An Introduction to English
Grammar**, 4th edition, Holt, Rinebart and
Winston. In, 1981.

محهمهد مععروف ففءاف و سه باء رهشيد فادر، ءهءء
لايه نئيكي مؤرفؤلؤءي كورءي، ءابي يه كه م، ءا بءانه ي
پروون، ههولير، 2006.
عءالءميد عءبالواءء، الكءمة في اللسانياء العءءئة، الطبعه الؤول،
مطبعه التسفير الفني، صفاقس- ءونس، 2007
Crystal. D, **An Introduction of linguistics and
phonetics**. Second edition. Basil
Blackwell. Ltd, 1988.
<https://www.iasj.net>.

الءلاءة

يءناول هءا البءء (ءعءء اللواصق الاشتءاقية في المءموءاء المءءوءة) ءسب المءهء الوصفي ءءليلي
ولءءءء الاهءاف لءأنا الى المءهء الاءصائي، ءاولنا ءءء العءوان المءكور اعلاه أن نبين أي اللواصق
الاشتءاقية بإمكانهم ان ءأءي مع بعضها البعض وأي من الاصناف القواعءية يمكنهم أخذ هءا ءعءء، بمعني آخر
الهءف من هءا البءء أن نبين: (1- أي اللواصق بإمكانهم أن ياءي مع بعضها البعض؟ 2- أي من المءموءاء
المءءوءة بإمكانهم أخذ هءا ءعءء؟) وفي النهائية و وفقا لهءف البءء ءم ءوصل الباءءءين الى أن أكثرية
اللواصق بإمكانهم أن ءأءي مع بعضها البعض.
يءألف هءا البءء من مءءمة وفصلين. الفصل الؤول يءألف ن مبعءين، في المبعء الؤول ءم ءناول (مفهوم
اللواصق، ءصائءها، ءوزيع اللواصق، أنواع اللواصق). و المبعء ءءاني يءألف من (مفهوم الصنف القواعءي،
ءصائءها، المءموءاء المءءوءة والمءلقة) و في الفصل ءءاني ءم ءناول (ءعءء اللواصق الاشتءاقية في
الاصناف (الاسم، الصفة، الظرف، الفءل)).

الكءماء الءالة: (اللواصق، ءعءء، الصنف القواعءي، المءموءاء المءءوءة، المءموءاء المءلقة).

THE MULTIPLE OF AFFIXES DERIVATION IN OPEN CLASSES

DEMAN ABDULLAH OMAR

Dept. of Kurdish Language, College of Basic Education, University of Duhok

ABSTRACT

This study aims (The multiple of affixes derivation in open classes). According to the Descriptive analytical method. we go to the statistical method. Under the previous title we tried to declare which derived affixes can come together and which of grammar categories can take this multiplicity. In nother way, the aim of this research is to show: (1- which of the affixes can come together. 2- which of the open classed can take this multiplicity). At the end, the researches provide that most of the affixes can come together.

The research consists of introduction and two sections. In the first section deals with the theoretical side which consists of two section, include the first topic (the concept of affixes, their properties, their distribution and their types), while in the second topic consists of (the concept of grammatical category, its characteristics, open and closed class). In the second chapter (the multiplicity of derived prefixes and suffixes from varieties of (nouns, adjective, adverbs and verbs).

KEYWORDS: (affixes, multiplicity, the grammar category, the opened and the closed classes).